

TÜRKİYE SANAYİCİLERİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ

**TÜSİAD
YÖNETİM KURULU BAŞKANI
TUNCAY ÖZİLHAN'IN
BAĞIMSIZ DÜZENLEYİCİ KURUMLAR VE TÜRKİYE
UYGULAMASI
TOPLANTISI KONUŞMASI**

26 Mart CEYLAN OTEL

Sayın konuklar, değerli basın mensupları

İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana yaşanan en zor, en sıkıntılı günlerin ağır yükü altında, TÜSIAD adına hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Bugün, piyasa ekonomisinin hukuksal ve kurumsal altyapısının geliştirilmesinde önemli rol oynayan “Bağımsız Düzenleyici Kurumlar”ın Türkiye’deki işlevlerini inceleyen ve uluslararası karşılaştırmalar yapan raporumuzu tartışmak için burada toplanmış bulunuyoruz.

Bu kurumlar, Türkiye olarak çok ihtiyaç duyduğumuz bir işlevi sağlamakta, iyi çalıştırıldıkları takdirde, devletin düzenleme, denetim ve gözetim işlemlerini hakkıyla yerine getirmesine imkan vermektedir. Raporun takdimini size Yönetim Kurulu üyemiz sayın Pekin Baran yapacak. Ben de, izin verirsiniz, ülkemiz açısından önemli iç ve dış sorunların bir değerlendirmesini yapacağım.

Son dört ayda yaşadıklarımız, Türkiye’yi öyle bir noktaya getirdi ki, şapkamızı önümüze koyup, aklımızı başımıza devşirmediğimiz takdirde, tüm hayal ve ideallerimize veda etmek ve 50 yıl geriye gidip her şeye yeniden başlamak zorunda kalacağız. Bu yüzden, bugün, düşündüklerimizi ve inandıklarımızı bütün çıplaklığıyla ortaya koymak istiyoruz.

Yıllarca siyasi istikrarsızlığın ekonomik gelişme önündeki en büyük engel olduğunu savunmuş bir kuruluş olarak, görüş ayrılıklarımıza rağmen, bu hükümete istikrar adına destek verdik. Bunu yaparken hareket noktamız, ekonomide ve siyasette seçeneklerin iyice daralmış olmasıydı. 5 yıl ülkeyi yönetmeye talip olan ve güçlü bir parlamento çoğunluğuna sahip bir hükümet, gerekli reformları yaparak krizlere geri dönüş yolunu tıkayabilir, bir-iki yıllık sabırlı, kararlı bir çalışmayla ülkeyi düze çıkarabilirdi.

Beklentimiz, AB ve Kıbrıs konularında yılların tıkanıklığının açılması, IMF programının mali ve yapısal gereklerinin kararlılıkla yerine getirilmesi idi. Bunları hükümet meselesi değil, ulusal mesele olarak görüyorduk. Eleştiri hakkımızı saklı tutarak, her alanda katkıya hazır olduğumuzu açıkça ortaya koyduk.

Nitekim hükümet de, mevcut sorunların çerçevesini gördüğü ve kararlı adımlar atarak tıkanmaları aşacağı yolunda güvence vererek işe başladı.

Ne yazık ki çok kısa süre içinde, karşımızda, ciddi hazırlığı olmayan, geniş bir işbirliği zemininde hareket etmek yerine kendi çevresine kapanmayı tercih eden, ulusal meseleleri ilgilendiren temel kararlarda çelişkili beyanlar veren bir hükümet bulduk. Zaman geçtikçe, on yılların yerleşik siyaset ve yönetim anlayışına teslimiyet eğilimi güçlenmeye başladı. Sonunda Türkiye her konuda kendini köşeye sıkışmış buldu.

Bundan sonra, Irak Savaşı kapsamında ne tür bir işbirliğine girilirse girilsin, ABD ile ilişkilerimizin normalizasyonu, 1974 Silah Ambargosu’nu izleyen dönemden bile daha uzun zaman alacaktır. Özellikle Kongre nezdinde, Türkiye karşıtı lobilerin etkinliğinin artması, Bakü-Ceyhan boru hattının geleceği, Türk firmalarının ABD pazarlarında karşılaşacağı engeller gibi konuların gündeme gelmesi sürpriz olarak görülmemelidir.

Gelelim Avrupa Birliği’ne... Kıbrıs gibi çok hassas bir konu ortadayken, Aralıktan bu yana AB’yi adeta tümüyle gündem dışına ittik. Ardından Kıbrıs’ta çözümsüzlüğü seçerek AB yolunu tümüyle tıkadık. Böylece Kuzey Kıbrıs’ın ilhak edilmesine gidebilecek bir süreci

başlatmış olduk. Bunun, sadece AB'den kopuş değil, dünya çapında bir tecrit anlamına geleceğini bile bile bu yola girdik.

Dünyada yalnızlaşmaya doğru hızla ilerlerken bari ekonomide güçlü olabilecek miyiz? Hayır.

Sayın Başbakan, IMF programının kararlılıkla uygulanacağını söylüyor. Bakıyorsunuz, piyasalar bu söyleme tepkisiz kalıyor. Çünkü kararlılık artık icraat yoluyla gösterilmek zorunda.

Hükümet şu ana kadar, yapısal önlemler konusunda 4 Kasım öncesinin ayak sürüme ve erteleme siyasetini büyük ölçüde benimsediği görüntüsünü vermiştir. Uygulama isteksizliği ile bu programa da pusulasını şaşırtırsak, dünyayı bekleyen yeni kaos ortamında 90 milyar dolar iç borç ve 80 milyar dolar dış borçla yolumuzu tümüyle kaybederiz. Sürpriz kaynaklar da bizi kurtaramaz.

Değerli konuklar,

Bütün bu gelişmelerin birinci derecede siyasi sorumlusu elbette hükümettir. Ancak hükümetin tek sorumlu olduğunu söylemek resmin bütünü görmemektir.

Öncelikle belirtmemiz gerekir ki, ne ABD ne de Avrupa Birliği, Türkiye'nin savaş bölgesine sınırı olan bir ülke olmasından kaynaklanan hassasiyetlerine yeterince eğilmemişler ve tutumlarıyla, süreci çıkmaza sürüklemeye önemli rol oynamışlardır.

Ancak asıl olarak aynayı kendimizde tutmamız gerektiği ortadadır. Dört ay içinde Türkiye'nin bu noktaya gelmesinde iktidarıyla, muhalefetiyle, devletin zirvesindeki kurumlarıyla tüm yönetim mekanizmamızın ortak sorumluluğu vardır. Kimse, ellerini yıkayıp bir köşeye çekilemez. Bu gerçeği olduğu gibi görmez ve dile getirmezsek, çıkış yollarını bulmamız da mümkün olmaz.

Türkiye'nin yerleşik siyasi yönetim anlayışı, zaman zaman kapalı bir toplumun siyaset, ekonomi ve dış politika anlayışının etkisi altına girmektedir. Bu anlayış, yüzyılımızın gereklerine uygun bir ulusal çıkar tarifi yapmak yerine, geçen yüzyılın anılarıyla beslenen bir ulusçuluğu rehber edinebilmektedir. Tarihsel nedenlerle iç tehditlere odaklanan bir ulusal güvenlik anlayışı yüzünden, uluslararası krizleri okumakta zorluk çekebilmektedir. Ülke içi iktidar dengelerine, dünya dengelerinden daha fazla konsantre olduğundan, uluslararası ilişkilerde gerçekçi çözümler üretmekten uzaklaşabilmektedir.

Yetkili ağızlara bakılırsa olan bitenler tümüyle kontrol altında gerçekleşiyor. Böyle bir ortamda, bu ifadeler bizi ister istemez birtakım vehimlere sürüklüyor:

Acaba batı dünyası ile aramıza mesafe koyarak, "Türk'ün Türk'ten başka dostu yok" tezine haklılık kazandırılmaya mı çalışılıyor? Acaba Türkiye, küçültülerek ve içine kapatılarak, kolay yönetilebilir bir hale mi getirilmeye çabalıyor? Bunlara inanmıyoruz, ama yaşananlara baktıkça böyle düşünmekten de kendimizi alıkoyamıyoruz.

ABD gibi 50 yıllık bir müttefikinizle olan ilişkinizi onarılması güç bir noktaya getirirseniz, Avrupa Birliği ile ilişkilerinizi çıkmaza sokarsanız, Kıbrıs sorununu çözümsüzlüğe sürükleyerek dünyanın geri kalanından da tecrit olmayı göze alırsanız, önünüzde kalan seçenek nedir? Otoriter ve düşük gelirli bir Ortadoğu ülkesi olmak mı?

Türkiye yolunu on yıllarca önce çizmiştir. 70 milyona dayanan nüfusunu özgürlük ve refaha kavuşturmak için demokrasi içinde kalkınmayı ve batı dünyasına entegre olmayı seçmiştir. Bu yolda çok önemli mesafeler kat edilmiştir. Bu noktaya geldikten sonra Türkiye'yi Ortadoğu coğrafyasına sıkışmış yalnız bir ülke haline getirmenin vebalini kimse üstlenemez.

Evet, demokrasi, yönetilmesi zor bir rejimdir. Toplumu, çok seslilik içinde ortak hedeflere sevk edecek bir liderlik ister. Farklı kesimler, farklı görüş ve çıkarlar arasında uzlaşma üretebilmeyi gerektirir. Bunu gerçekleştirebilmek için çağdaş yönetim anlayışını özümsemiş kadrolara ihtiyaç vardır.

Türkiye'nin gelişmiş toplumlar arasında yerini alabilmesi, mevcut devlet ve siyaset kadrolarının çağın gereklerine göre kendilerini yenilemelerine, yönetim anlayışlarını temelden değiştirmelerine bağlıdır. Bu yönetim anlayışı değişirse, Türkiye bugünkü karanlık tabloyu bile aydınlığa kavuşturacak adımları atabilir.

Bunlar “devletin âli meseleleri” değildir. Konuştuğumuz son tahlilde ekonomidir.

Türk halkı, çiftçisinden, işadamına, esnafından, devlet memuruna, öğretmeninden güvenlik görevlisine, yaşlısından gencine, işçisinden işsizine gününü nasıl kurtaracağını, yarın ne yapacağını düşünmektedir.

Toplum, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana hiç olmadığı kadar, ülkenin geleceğine yönelik somut bir strateji ile birlikte önündeki seçenekleri görmeye gereksinim duymaktadır. Bu noktada Cumhurbaşkanıyla, hükümetiyle, Türkiye Büyük Millet Meclisi'yle, sivil ve askeri bürokrasisiyle tüm devlet kademeleri tarihi bir sorumluluk taşımaktadır.

TÜSİAD olarak biz de aynı sorumluluğu omzumuzda hissetmekteyiz. Çizdiğimiz tablo ne kadar karanlık olursa olsun, başta iş dünyası olmak üzere tüm toplumun dinamizmine olan inancımızı koruyoruz.

Değerli konuklar,

Sıkıştığımız bu köşeden kurtulabilmek için, iki alana odaklanmak zorundayız: Dış politika ve ekonomi...

Türkiye'nin en temel ulusal çıkarı, demokratik, çağdaş, gelişmiş bir ülke olma yolunda ilerlemek ve 70 milyon insanını huzur ve refah içinde yaşatmaktır. Bu temel ulusal çıkar gözönüne alındığında, Türkiye'nin ne AB'den ne de ABD'den kopma imkanının olmadığı görülecektir. Ancak, bunu telaffuz etmek yeterli değil. İlişkiler her iki kanatta da ciddi zarar görmüştür ve bu ilişkilerin titizlikle restore edilmesi gerekmektedir. Dış politikada acilen radikal, yaratıcı ve esnek hamleler yapılmalıdır:

- 1) Kıbrıs sorununun çözümünde Annan Planı'nın oluşturduğu zemini kabul ettiğimiz açıklanmalıdır.** Annan Planı, bazı haklı kaygılara yol açsa da bir uzlaşma metnidir, tüm talepleri karşılayamaması doğaldır. Buna rağmen, bu plan, Türkiye'nin Kıbrıs'la ilgili tezlerine oldukça yakın ve olumlu cevaplar getirmektedir. İlerde, bugün reddettiğimiz bu planı arayacak hale geliriz.

- 2) **Yunanistan ile görüşülerek, Kıbrıs'ın her iki kesiminde de referandum yapılması hususunda görüş birliği sağlanmalıdır.** Atina ve Ankara iki garantör ülkeyi ilgilendiren konularda hızla gerekli anlaşmaları yapmalı, İngiltere ile de paralel temaslar yürütülmelidir.
- 3) **Dönem Başkanı Yunanistan'ın da girişimiyle, AB'nin Annan Planı'nı desteklemesi sağlanmalı, Türkiye, Annan Planı'nın, 13 Nisan'da Atina'da imzalanacak 10 yeni aday ülkenin "Katılım Anlaşması"nın içinde yer alması için çaba sarfetmelidir.** Daha sonra, katılımın fiilen gerçekleşeceği 2004 Mayısını beklemeden Kıbrıs sorununu Annan Planı'nın ilkeleri ışığında çözmeli ve Kıbrıs'ın birleşmiş olarak AB'ye girmesini sağlamalıdır.
- 4) **Avrupa Birliği ile ilişkilerde, öncelikle 2003 yılı İlerleme Raporu'na odaklanılmalı ve Kopenhag Kriterlerinden eksik kalanları tamamlanmalıdır.** İlerleme raporunda olumlu görüş aldıktan sonra, taraflar kendi kamuoylarına Türkiye'nin AB üyeliğinin geri dönüşsüz ve artık teknik yönü ön planda olan , bir daha sorgulanmayacak bir süreç olduğu mesajını vermelidir.
- 5) **2004 yılının Aralık ayına kadar, hem AB Konseyi ve AB Komisyonu, hem de AB Parlamentosu ile yapıcı bir diyaloga girilmelidir.** AB'nin öncelikle bir ekonomik ve parasal birlik olduğunu unutmadan, Irak savaşı sonrası sorunlu bir alana dönüşen güvenlik ve ortak dış politika konularına çok fazla odaklanmadan, AB üyesi ülkelerle ikili ilişkilere azami önem verilerek, müzakerelerin açılması yönünde kararlı adımlar atılmalıdır.
- 6) **ABD ilişkilerinde, öncelikle, ilişkilerin bugünkünden daha kötü bir noktaya gitmemesi sağlanmalıdır.** Burada belirleyici faktör Türkiye'nin Kuzey Irak'taki tutumu olacaktır. Bu tutumun yalnızca ABD ile ilişkileri değil; Avrupa Birliği ile ilişkileri de derinden etkileyeceği belirgin biçimde ortaya çıkmış durumdadır.
- 7) **Türkiye Kuzey Irak ile ilgili içine düştüğü iletişim zafiyetinden bir an önce kurtulmalı ve endişeler kendi iç sorunlarımızdan kaynaklanmıyorsa, bu bütün dünya kamuoyuna etkin biçimde anlatılmalıdır.** Bölgedeki silah, insan ticareti ve terör gibi unsurların altını çizen bir iletişim politikası oluşturmalıdır. Bundan önceki Irak savaşının Türkiye'nin sınır bölgelerinde yarattığı ekonomik çöküntü, sosyal sıkıntılar ve bunun terörizme akli çelinecek gençler sağlaması gibi etkenler vurgulanmalıdır. Türkiye'nin Kuzey Irak ile ilgili bugünkü yaklaşımının ise insani yardım ve sınır güvenliği ile ilgili olduğu, etkin bir iletişim kampanyası ile tüm dünya duyurulmalı ve dünya basınındaki spekülatif yorumların önüne geçilmelidir.
- 8) **Türk-Amerikan ilişkilerine egemen olan güven bunalımının aşılması için, savaş sonrasında, sivil toplum örgütlerinin geniş katılımı ile, her toplumsal aktörün ABD'deki muadillerini muhatap aldığı bir iletişim kampanyası yürütülmelidir.** Bunun Avrupa Birliği için oluşmuş geniş toplumsal işbirliğine benzer bir kampanya biçiminde yürütülmesi yararlı olacaktır.

Hükümetin AB ve ABD nezdinde alacağı tüm inisiyatiflere TÜSİAD elinden gelen desteği verecektir. Gelecek hafta, TÜSİAD olarak Avusturya Başbakanı Schussel ile yapacağımız görüşmede işdünyasının görüşlerini aktaracağız. Mayıs ayında da güçlü bir TÜSİAD delegasyonu ABD Yönetimi ve Kongresiyle temaslarda bulunacaktır.

Gelelim ekonomiye... Hükümetin, Türkiye'nin geleceğini, Nisan 2004'teki yerel seçimlere feda eden ruh halinden bir an önce kendini kurtarması zorunludur. Önündeki 4,5 yıllık iktidar süresini gerçekten iyi kullanabilmek istiyorsa, popülizmden uzak durmayı ve yitirdiği güveni yeniden tesis etmeyi başarabilmelidir. Bu süreçte hükümet, kararlı, tutarlı ve hatasız bir icraat sergilemeli; işbirliği ve tavsiyeye açık olmalı; teknik kadrolarına güvenmelidir. Ekonomide ilk yapılacak hamleler şunlardır:

- 1) **IMF ile 4. Gözden geçirme hiçbir pürüze yol açmadan, mümkün olduğunca çabuk tamamlanmalıdır.** Bu yönde bir irade belirtilmiş olmakla birlikte, ortada niyet mektubu henüz şekillenmemiştir. Bu niyet mektubunu iç piyasaların da takibi altındadır. Savaş nedeniyle ortaya çıkan zararları tek başımıza üstlenmek zorunda kalacağımız bir ortamda, Hükümet'in ekonomi konusunda alacağı inisiyatifler merakla bekleniyor.
- 2) **Hükümet programındaki yüzde 5 gelir artışı ve yüzde 16-20 enflasyon oranları revize edilmelidir.** Ekonominin savaş sonrasında, 2003 yılının ikinci yarısında toparlanacağı varsayımını şimdilik aşırı iyimser buluyoruz. Türkiye'nin, yeni çevre şartlarından çok olumsuz etkilenmesini beklememiz gerekir.
- 3) **Mevcut IMF destekli makro uyum programının 2004 - 2006 dönemini de kapsayacak şekilde genişletilmesi çalışmalarına başlanmalıdır.** Savaş zararlarının ve savaş sonrası muhtemel gelişmelerin de dikkate alınarak hazırlanması gereken genişletilmiş program, mali disiplini sürdürmenin yanında, sürdürülebilir büyüme kaygılarını da taşımalı ve toplam faktör verimliliği politikalarını destekleyen bir yapıda olmalıdır. Uluslararası piyasalardan destek bulmaya devam edebilmek, mali piyasaların istikrarını koruyabilmek, enflasyonu ve reel faizleri kontrol altında tutabilmek için bu siyasi iradeye ihtiyaç vardır.
- 4) **Türkiye'nin karşı karşıya bulunduğu her geçen gün büyüyen işsizlik sorununun çözümü için, özel sektör yatırımlarının sürekliliğinin sağlanması şarttır.** Bunun için Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu'nun yerli ve yabancı yatırım kararlarını kolaylaştıracak önlemleri hızla devreye sokması gerekmektedir.
- 5) **Dünya borsalarındaki bütün olumsuz koşullara rağmen, özelleştirmeler yerli ve yabancı yatırımcı ayrımı yapılmaksızın sonuçlandırılmalıdır.**
- 6) **Türkiye'nin değerli teknik kadroları, siyasi kadrolaşmaya feda edilmemelidir.**

Değerli Konuklar,

Türkiye'nin siyasi ve ekonomik olarak dünyadan tecrit edilmesi, beraberinde ekonomik ve sosyal çöküntüyü, buna bağlı olarak siyasi çöküntüyü getirir. Demokratik bir refah toplumuna ulaşmak için, bireysel, kültürel ve ekonomik özgürlükleri sağlanmış bir açık toplum, buna uygun siyasal yönetim anlayışı ile küresel ticaret ve yatırımın gereklerini kavramış bir dış politika anlayışı gereklidir.

Önümüzde iki seçenek var: Ya içine kapalı bir Ortadoğu ülkesi olacağız, ya da gelişmiş batı dünyasına entegre olacağız. Biz Türkiye'nin aydınlık geleceğini gelişmiş bir batı toplumu

haline gelmesinde gördük. Buna büyük emek verdik, yatırım yaptık. Hangi zorluk karşımıza dikilirse dikilsin bu yoldan dönmeyeceğiz ve eğer birileri Türkiye'yi gerçekten içine kapanmaya sevk etmek istiyorsa, bu zihniyetle, şimdiye kadar olduğu gibi şimdiden sonra da mücadele edeceğiz.

Zaman, geriye bakma zamanı değil. Sıkıştığımız köşeden kurtulmak için birlik ve beraberlik içinde ileriye dönük radikal atılımlar yapma zamanıdır. Eldeki imkan ve kaynakları ülke için seferber etme zamanıdır.

Biz, birlik ve beraberlikten, demokratik eleştiri zeminini ve görüş ayrılıklarını muhafaza etme hakkını koruyarak, ortak toplumsal hedefler için mücadele etmeyi anlıyoruz. Toplumsal hedeflerimizle uyumlu stratejilerin uygulamaya konmasında görev almaya, doğru yönde atılacak her adımı desteklemeye hazır olduğumuzu da burada bir kez daha ilan ediyoruz.

Teşekkür ederim.